

SUOMALAISEN MAATIAISKANAN SÄILYTYSOHJELMAN TIEDOTE 2020

Kesäseminaari 2020, jolle oli jo päivämäärä sovittu heinäkuuksi, seminaaripaikka varattu ja ohjelma suunniteltu, jouduttiin perumaan koronavirusepidemian vuoksi. Luonnonvarakeskuksen ohjeistus noudatteli viranomaisten suosittamaa linjaa, että yleisötapahtumia ei järjestetä. Seuraavan kerran seminaaria yritetään järjestää kesällä 2021 (tai aikaistaa sitä keväälle). Sitä vastoin syksyllä järjestetään koulutuspäivä.

Tässä tiedotteessa on ohjeet, miten liitytään netin kautta Luonnonvarakeskuksen koordinoimaan suomalaisen maatiaiskan säilytysohjelmaan. Tämä tiedote on jatkossa nähtävissä Luonnonvarakeskuksen ”julkaisut” –linkin kautta (<https://www.luke.fi/julkaisut/>) ja säilytysohjelman facebook-sivuilla. On kuitenkin suositeltavaa säilyttää tämän tiedotteen liittymisohjeistussivut ja kertoa liittymisohjeista ja vuosiraportoinnista uudelle säilyttäjälle.

Lauantaina 3.10. klo 10-15,
Ristisillantie 187A, 25320 SALO

Ohjelma:

- kanalan olosuhteet
- talvikanala
- siitosryhmän muodostaminen
- tipujen kasvatus

Kahvitauko

- kanojen terveys
- ohjeet teurastukseen
- viranomaisten vaatimukset
- salmonellatestaus
- munien myynti

Koulutuksen pitää maatiaiskanayrittäjä Elina Lindström.

Koulutuspäivä suomalaisen maatiaiskan säilyttäjille.

Koulutuksessa opit perustiedot kanankasvatuksesta ja syventävää tietoa kanojen kasvatuksen haasteista. Kurssi on suunnattu uusille, viime vuosina kananpidon aloittaneille säilyttäjille. Paikkoja max. 20.

Ilmoittautumiset 25.9. mennessä:
<https://www.lyyti.fi/reg/Kasvattajakoulutus>

Kesto 5 h
Hinta 22€

Ilmestyy syyskuussa 2020

Julkaisija:

Suomen maa-, metsä- ja kalatalouden kansallinen geenivaraohjelma/Eläinvarakeskus

Ulkoasu ja taitto:

T:mi Digijiipee, www.digijiipee.net

Suomalaisen maatiaiskan säilytysohjelman yhteystiedot ovat:

Eläinvarakeskus,
Luonnonvarakeskus, Alimentum,
Myllytie 1, 31600 Jokioinen

Sähköposti: elaingenivarat@luke.fi

Suomalaisen maatiaiskan säilytysohjelman neuvotteluryhmän kokoonpano:

Elina Lindström
pippuri_82@hotmail.com

Tarja Ojanne
Tarja.ojanne@elisamet.fi

Katja Rättyä
Katja.regnator@gmail.com

Luken edustajat toimivat asioiden esittelijöinä neuvotteluryhmässä ja käytännön toteuttajina.

Oletko lopettanut maatiaiskan säilytyksen? Ilmoitatko tästä sähköpostitse elaingenivarat@luke.fi, jotta säilytysohjelma ei turhaan vaivaa viesteillään ja jotta tilastot saadaan päivitettyä.

Kiitos!

Maatiaiskukkojen pakastegeenipankki on tulevaisuuden tavoite

Suomalaisen maatiaiskan säilytysohjelman tavoitteena on turvata alkuperäisen maatiaiskan säilyminen, taata rotupuhtaus ja ylläpitää rodun perinnöllistä monimuotoisuutta. Siipikarjan säilytysohjelma perustuu maatiaiskan kasvattajien säilytysverkostoon.

Teksti ja kuva: Tiina Reilas

Maa-, metsä- ja kalatalouden geenivaraohjelmaan kuuluu myös geenivarojen pitkäaikaissäilytys pakastegeenipankissa. Tavoitteena on ollut pakastaa eri maatiaiskanakantoihin kuuluvien kukkojen siemennestettä: 10 kanta, 5 – 10 kukkoa per kanta ja 25 – 50 annosta per kukko. Kukkojen siemennesteen pakastuksessa riittää kuitenkin menetelmällisiä ja taloudellisia haasteita. Siipikarjan siementä onkin pakastettu geenipankkeihin vain muutamissa maissa, kuten USA:ssa, Hollannissa,

Ranskassa ja eräissä Aasian maissa. Suomessa on tehty muutamia koepakastuksia, mutta geenipankkipakastusten esteenä on ollut sopivan pakastusmenetelmän ja pakastusaseman puute.

Ei kukko käskien siemennä, vaan silittämällä

Optimaalisessa pakastusohjelmassa kukkojen siemen kerättäisiin pakastusasemalla, jossa asemanhoitaja valmentaisi kukot keruuseen. Kukko saa-

daan siementämään, kun sen selkää sivellään reippaasti siipien takaa. Keruujakson aikana sukukypsistä yli 6 kk ikäisistä kukoista kerättäisiin siementä kolmesti viikossa. Poikkeuksellisen hyvästä spermantuottajasta saataisiin haluttu määrä siemenannoksia ehkä kolmessa viikossa, huonoimmassa tapauksessa keruuseen kuluisi melkein kaksi kuukautta.

Kukon sperma kestää melko huonosti pakastusta ja pakastesiemennykseen tarvitaan paljon enemmän siittiöitä kuin tuoresiemennykseen. Rotu, kanta, yksilö, ruokinta ja tietenkin tietotaito vaikuttavat hedelmöitymisprosentteihin, minkä vuoksi pakastusmenetelmän ja käytettyjen kylmänsuoja-aineiden soveltuvuus olisi hyvä testata siemennyskokein ennen geenipankin perustamista.

Suojaus pakastusvaurioilta

Kylmänsuoja-aine suojelee siittiöitä estämällä jääkiteiden muodostumista ja kalvorakenteiden vaurioita. Glyseroli sopii hyvin kylmänsuoja-aineeksi kukon siittiöille, mutta siittiöt ovat

hedelmöittämissäkykyisiä vasta glyserolin poiston jälkeen. Glyserolin poisto on työläs prosessi, joten viimeisten 15 vuoden aikana maailmalla on etsitty paremmin käytäntöön sopivaa kylmänsuoja-ainetta. Standardoitua toimivaa menetelmää ei ole vielä kuitenkaan kehitetty. Saksalaisten tutki-

joiden mukaan dimetyyliformamidin ja N-metyyliasetamidin seos sopii uhanalaisten kanarotujen kryosäilytykseen. Menetelmän soveltuvuutta suomalaisille maatiaiskukoille olisi hyvä päästä testaamaan.

Jotta testauksia ja itse pakastusta voidaan tehdä tuloksellisesti, tarvit-

taisiin jatkossa erillinen ”kukkola”, jonne olisi koottu eri maatiaiskankantojen kukkoja. Tämä voisi sijaita Luonnonvarakeskuksen tai jonkun luonnonvara-alan oppilaitoksen tiloissa. Yhtenä vaihtoehtona voisi olla hyödyntää Norjan elävän siipikarjagenipankin tiloja.

Japanin kruunuprinssin vierailu Suomessa viime kesänä: toivoi näkevänsä suomalaisia maatiaiskanoja

Kruunuprinssi viihtyi pitkään Fallkullan kotieläintilan maatiaiskanojen aitauksessa. Hän kuvasi ahkerasti eläimiä. Kuva: Jonna Pennanen, Helsingin kaupunki.

Japanin kruunuprinssi Akishino vieraili heinäkuun 4. päivänä 2019 Fallkullan kotieläintilalla Helsingissä. Suomi ja Japani solmivat diplomaattisuhteet vuonna 1919 ja Akishinon vierailu liittyi Suomen ja Japanin 100-vuotisten diplomaattisuhteiden juhlistamiseen.

Hän oli esittänyt ennen vierailuaan Suomeen toiveen saada nähdä suomalaisia alkuperäisrotuja ja erityisesti häntä kiinnostivat suomalaiset maatiaiskanat. Vierailun järjesti Suomen ulkoministeriö ja Japanin suurlähetystä yhteistyössä Helsingin kaupungin kanssa. Akishino opiskeli yliopistossa eläintiedettä ja hän oli tehnyt eläintieteen väitöskirjan aiheesta ”Molecular Phylogeny of Jungle Fowls, genus Gallus and Monophyletic Origin of Domestic Fowls”, joka käsitteli kaakkoisaasialaisten vii-

dakkokanojen molekyyli- ja geneettistä historiaa (polveutumisen historiaa ja geneettisiä sukulaisuussuhteita) sekä kesyn kanan kesytyshistoriaa. Tällä opiskelu- ja tutkimustustalla on ymmärrettävää, että kruunuprinssiä kiinnostivat suomalaiset alkuperäisrodut ja erityisesti maatiaiskana. Fallkullan kotieläintilalla kruunuprinssin vastaanottivat Helsingin kaupungin apulaispormestari **Nasima Rasmyar** sekä Fallkullan työnjohtaja **Laura Paunonen** ja nuoriso-ohjaaja **Henna Risunen**. Asiantuntijoina vierailun aikana toimivat tutkimusprofessorit **Marketta Rinne** ja **Juha Kantanen** sekä johtava tutkija **Jaana Peippo** Luonnonvarakeskuksesta, jotka esittelivät kruunuprinssille suomalaisen maatiaiskan ja muiden alkuperäisrotujen säilytystyötä, eläingenivaratyötä,

eläinjalostusohjelmia, kotieläintuotannon bioteknologisia menetelmiä ja tutkimuksen ponnisteluja vähentää kotieläintalouden ympäristövaikutuksia. Helsingin kaupungin puolesta paikalla oli myös nuorisoasiainjohtaja **Mikko Vatka**.

Kruunuprinssi Akishino astui vierailun aikana sisään Fallkullan maatiaiskanojen aitaukseen ja viihtyi siellä pitkään. Hän valokuvasi maatiaiskanoja ja kyseli suomalaisen maatiaiskan mitokondrio-DNA:n haplo-ryhmistä ja geneettisestä vaihtelusta. Hän keskusteli niin ikään nykyaikaisista genomien tutkimusmenetelmistä. Akishino kertoi olevansa huolestunut, että Japanissakin alkuperäiset kotieläinrodut ovat saaneet väistyä kansainvälisten eläinrotujen tieltä.

Suomalaisen maatiaiskanahan säilytysohjelmaan kuuluvien eläinten tilastointi toteutettiin vuonna 2020 tammi-maaliskuun puolen välin aikana nettirekisterissä (<https://maatiaiskanat.luke.fi/Maatiaiskana/keeper/login>). Taulukossa 1 ja 2 on nähtävissä raportoinnin tilastot. Ensimmäisessä taulukossa on tilasto, miten eri kanakantojen säilyttäjät ovat toimittaneet raportin. Toisessa taulukossa on eläinmäärät: raportoidut sekä arviot eläinmääristä, kun huomioidaan myös ne säilyttäjät, jotka eivät ole jättäneet vuosiraporttia 2019 ja joiden eläinmääräarvio perustuu viimeksi jätettyyn raporttiin.

Lyhyet tulokset taulukoista. Raportoinnista (Taulukko 1): tulkitsemme, että jos kahtena peräkkäisenä vuotena ei jätä vuosiraporttia, säilyttäjällä ei ole enää maatiaiskanoja tai ei enää jatka Luonnonvarakeskuksen koordinoimassa säilytysohjelmassa. Eläinmääristä (Taulukko 2): tarvitsemme lisää erityisesti savitaipaleenkannan säilyttäjiä. Tänä vuonna on saatu muutama uusi savitaipaleenkannan säilyttäjä lisää, mutta näitä aktiiveja ei ole vielä riittävästi. Savitaipaleenkanta on yksi varhaisimmista maatiaiskanakannoista, jota alettiin säilyttää 1970-luvulla. Olisiko nykyisillä säilytysohjelman savitaipaleenkannan säilyttäjillä mahdollisuutta edistää tavoitetta, että tämän kannan säilytyksen suosio kasvaisi? Kaikki maatiaiskannat ovat tärkeitä, mutta säilytysohjelmassa haetaan tasapainoa säilytettävien kantojen eläinmäärien välillä. Näin turvaamme koko maatiaiskanarodun monimuotoisuuden. Myös kiuruvedenkannalle, hornionkannalle ja jussilankannalle kaivataan uusia säilyttäjiä.

Rekisteriä on kehitetty vuonna 2020 edelleen. Nyt on mahdollisuus tarkastella omia maatiaiskanatiloja ("oma maatiaiskana-arkisto" toimitetuista vuosiraporteista) ja tulostaa liitteen/todistuksen kuulumisesta maatiaiskanahan säilytysohjelmaan. Liitettä/todistusta tarvitaan, kun hakee maatalouden tukiin kuuluvaa alkuperäisrotujen kasvatustukea.

Maatiaiskanahan säilytysohjelman tilastoja vuosi 2019 – Taulukko 1: Raportointiaktiivisuus

Kanakanta	Säilyttäjät rekisterissä	Raportoineet	Raportointi%
Alho	32	22	69%
Hornio	14	12	86%
Häme	22	20	91%
liitti	16	14	88%
Ilmajoki	12	10	83%
Jussila	14	12	86%
Kiuruvesi	18	12	67%
Piikkiö	31	26	84%
Savitaipale	7	6	86%
Tyrnävä	65	48	74%
YHTEENSÄ	231	182	79%

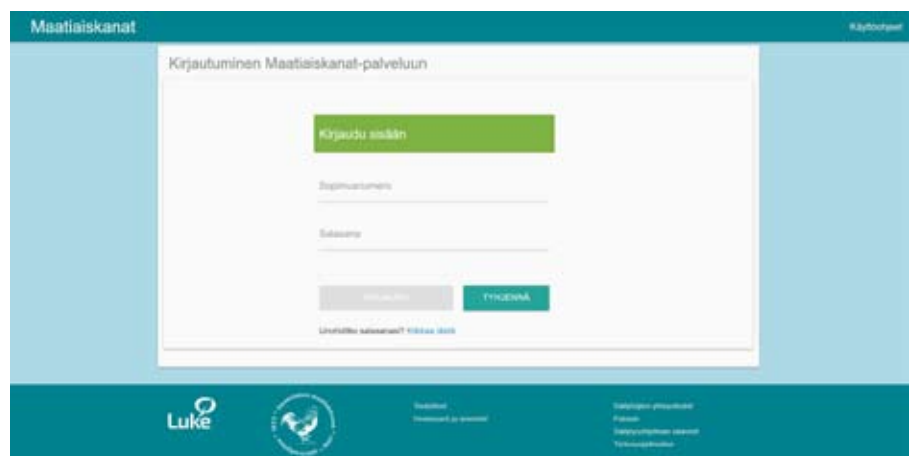
Maatiaiskanahan säilytysohjelman tilastoja vuosi 2019 – Taulukko 2: Eläinmäärät

Kanakanta	Raportoidut eläinmäärät		Arvio eläinmäärästä säilytysohjelmassa	
	Kanat	Kukot	Kanat	Kukot
Alho	312	71	382	83
Hornio	128	32	139	38
Häme	128	26	139	29
liitti	194	35	211	38
Ilmajoki	197	33	205	34
Jussila	117	24	129	27
Kiuruvesi	152	12	330	71
Piikkiö	703	95	766	117
Savitaipale	106	23	107	24
Tyrnävä	611	74	752	101
YHTEENSÄ	2654	425	3166	562

Tukiasioita hoitavat viranomaiset ovat hyväksyneet tulostettavan todistuksen liitteeksi tukihakemukseen. Näitä uusia mahdollisuuksia pääsee tarkastelemaan, kun kirjautuu säilyttäjänumerolla ja salasanaan Maatiaiskanat-palveluun [https://](https://maatiaiskanat.luke.fi/Maatiaiskana/keeper/login)

maatiaiskanat.luke.fi/Maatiaiskana/keeper/login

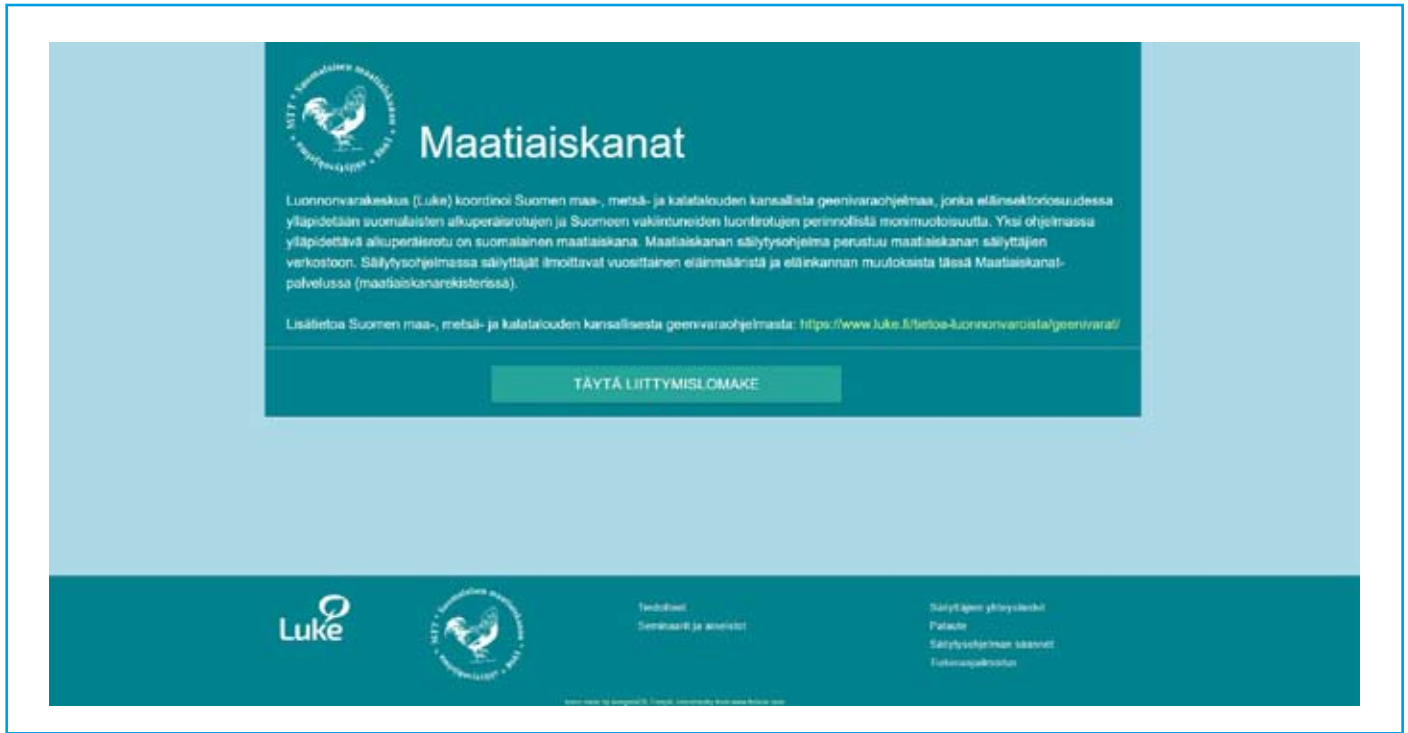
Vuoden 2020 raportointi tehdään nettirekisterissä vuoden 2021 tammikuun-maaliskuun aikana. Tästä tiedotetaan sähköpostitse tammikuun 2021 alussa. Kiitos yhteistyöstä.

Liittyminen Luonnonvarakeskuksen koordinoimaan maatiaiskanojen säilytysohjelmaan

1. Liittyminen tehdään internetissä <https://maatiaiskanat.luke.fi/Maatiaiskana/>

Sivu näyttää tältä

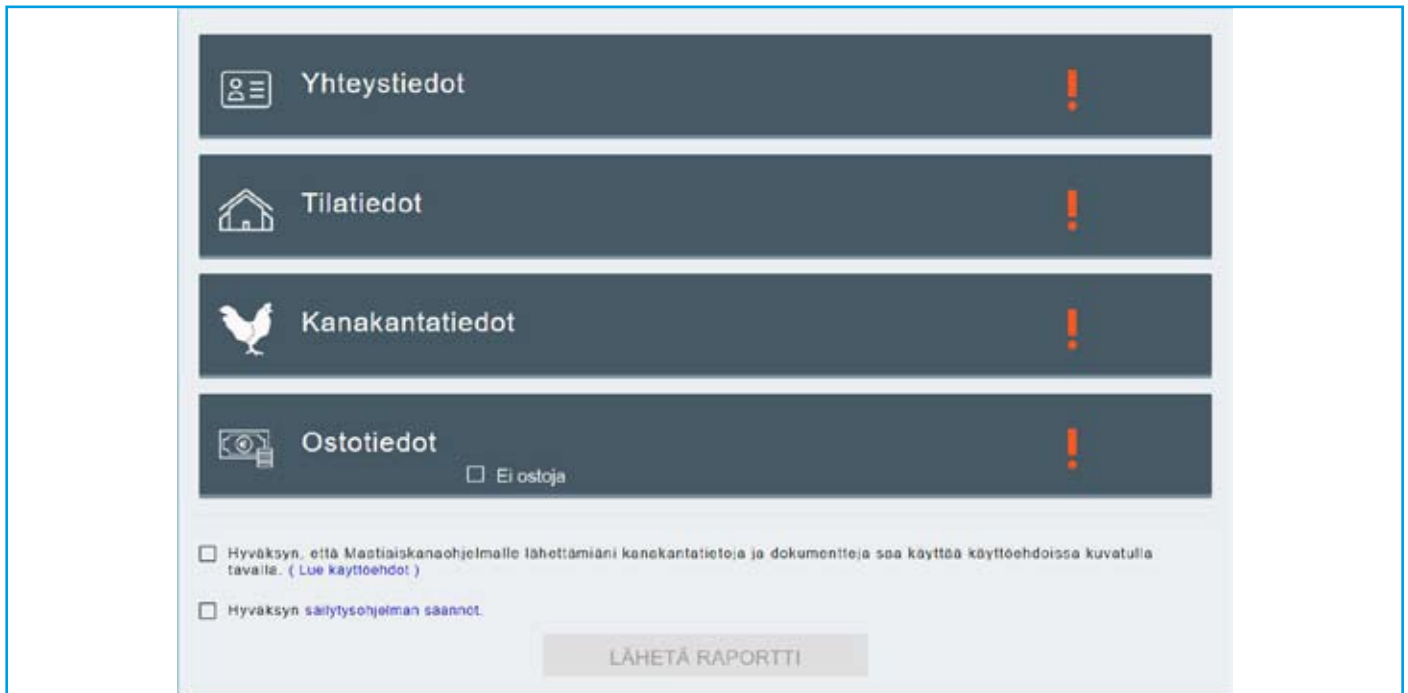

2. Ennen kuin nettilomakkeen eri kohtia alkaa täyttää, uuden säilyttäjän on hyvä tutustua sivulta löytyvään säilytysohjelman sääntöihin. Kun klikkaa sivun alapalkin ”Säilytysohjelman säännöt” linkkiä, avautuu pdf-tiedosto säännöistä.

Tiivistettynä viisi keskeisintä sääntöä ovat (myös muihin sääntöihin on syytä tutustua):

- 1) Kanankasvattajan tulee rekisteröityä Ruokaviraston ylläpitämään kanalarekisteriin siipikarjan pitäjäksi. Rekisteröityminen on lakisääteinen velvoite yhdenkin kanan omistajalle. Lisätietoa täältä: <https://www.ruokavirasto.fi/viljelijat/elaintenpito/elainten-merkinta-ja-rekisterointi/siipikarja/>
- 2) Säilytysohjelmaan kuuluvien maatiaiskanojen ja –kukkojen hoidossa tulee huomioida niiden fysiologiset ja lajinmukaiset käyttäytymistarpeet sekä terveys ja hyvinvointi. Eläimiä kasvatetaan lattiakanalassa, niitä ei saa pitää verkkopohjaisessa häkissä ja eläimillä pitää olla mahdollisuus ulkoiluun kesäkaudella
- 3) Säilyttäjä pitää vain yhtä maatiaiskanakantaa. Säilyttäjä ei saa kasvattaa mitään muita kanakantoja tai kanarotuja risteytymisvaaran vuoksi.
- 4) Säilyttäjän tulee pyrkiä lisäämään poikasia ja kasvattaa uutta maatiaisrodun sukupolvea.
- 5) Vuosiraportointi nettirekisteriin. Osoittaa sitoutumista ja kiinnostusta säilytystyöhön.

3. Liittymislomake (jossa täytetään neljä eri osiota) avautuu, kun klikkaa ”Täytä liittymislomake”. Avautuu seuraava sivu:

The screenshot shows a registration form with four sections, each with a red exclamation mark icon:

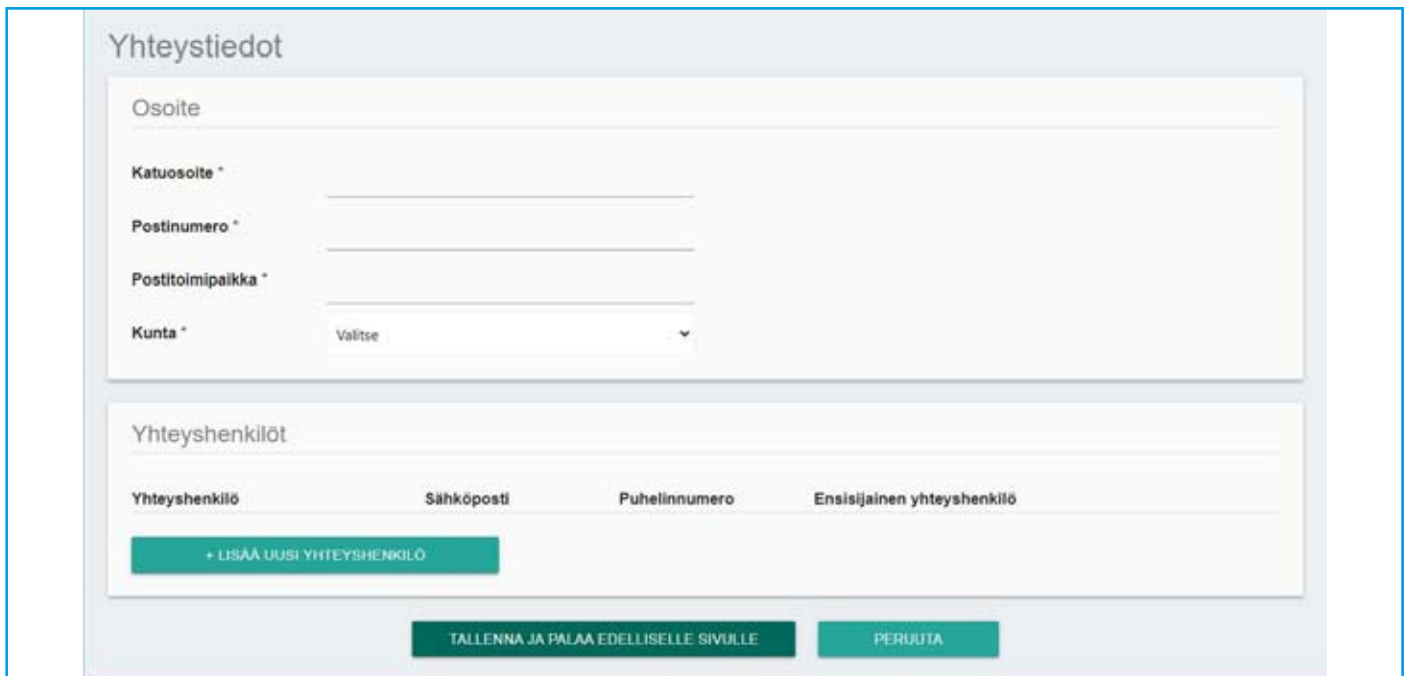
- Yhteystiedot** (Contact information)
- Tilatiedot** (Address information)
- Kanakantatiedot** (Chicken raising information)
- Ostotiedot** (Purchase information) with a checkbox labeled "Ei ostoja" (No purchases).

Below the sections are two checkboxes:

- Hyväksyn, että Maatilaiskanaohjelmalle lähettämäni kanakantatietoja ja dokumentteja saa käyttää käyttöehdoissa kuvatulla tavalla. (Lue käyttöehdot)
- Hyväksyn säilytysohjelman säännöt.

At the bottom is a button labeled "LÄHETÄ RAPORTTI".

4. Yhteystiedot –sivu:

The screenshot shows the "Yhteystiedot" (Contact information) form. It includes the following fields:

- Osoite** (Address)
- Katuosoite *** (Street address)
- Postinumero *** (Postal code)
- Postitoimipaikka *** (Post office location)
- Kunta *** (Municipality) with a dropdown menu showing "Valitse"

Below the address fields is the "Yhteyshenkilöt" (Contact persons) section, which has columns for:

- Yhteyshenkilö (Contact person)
- Sähköposti (Email)
- Puhelinnumero (Phone number)
- Ensisijainen yhteyshenkilö (Primary contact)

There is a button labeled "+ LISÄÄ UUSI YHTEYSHENKILÖ" (Add new contact person). At the bottom are two buttons: "TALLENNNA JA PALAA EDELLISELLE SIVULLE" (Save and return to previous page) and "PERUUTA" (Cancel).

Yhteyshenkilöllä tarkoitetaan henkilöä, säilyttäjää, jonka nimi on julkisessa säilyttäjälissassa ja jolle Luonnonvarakeskus lähettää tiedotteita ja sähköpostiviestejä.

5. Tilatiedot –sivu

Tilan tietoja

Pitopaikkatunnus *

Tilan nimi

Kanalan koko * m²

Tuotantoympäristö ☆

säilömahdollisuus ilkustat postit

kypemismahdollisuus omel lattiakanala

Muut tiedot

luomutuotanto tilalla on muidenkin lajien maastarotuja

maastamäkikäily

kotieläinpiha

Rotupuhtaus

tilalla on muitakin kanarotuja, kuin maastakonjoja

Muita lisätietoja

TALLENNNA JA PALAA EDellisELLE sivulle PERUUTA

Tähdellä merkityt ovat pakollisia tietoja.

Pitopaikkatunnuksen saa, kun rekisteröityy Ruokaviraston kanalarekisteriin. Se hoituu helposti netissä.

On huomioitava, että säilytysohjelmaan ei hyväksytä, jos kasvatetaan muita kanarotuja.

6. Kanakantatiedot –sivu

Kanakantatiedot

Kanakantaman nimi *

Aikuisia kankoja (-ty) *

Aikuisia kankoja (+ty) *

Pölköt

Häkkörytymä

Myymät

Muiden huonotilapa

Valinnaiset tiedot

Kankojen pääväri

Kukkujen pääväri

Kananmunien pääväri

Keskimmäinen paino

Kananen ikä parhaimmessa iässä

Kukun ikä parhaimmessa iässä

Hedelmällisyys

Munien keskimääräinen

Kantokausi

Munien keskimääräinen

Keskimmäinen munien koko

Kankojen luonne

Kukkujen luonne

Emo-ominaisuus

Haudonleppänsä parveissa

Kuoriutumisen ominaisuus

Muita tietoja

Tällä sivulla on paljon, mitä uudelta säilyttäjältä ei voida olettaa täyttää. Vaaditaan kuitenkin kanakantaman nimi ja hankittujen eläinten määrä.

7. Ostotiedot

Viimeiseksi kirjataan ostotiedot eli keneltä säilyttäjät on hankittu, ostettujen eläinten ja/tai siitosmunien määrä, ostopäivä. Erityisissä poikkeustapauksissa voidaan hyväksyä eläimet säilytysohjelmaan, jotka on hankittu ei-säilytysohjelmaan kuulumattomalta. Tästä pitää esittää pyyntö säilytysohjelman neuvotteluryhmälle sähköpostiosoitteeseen elaingenivarat@luke.fi.

Kaikissa neljässä eri vaiheessa on syytä muistaa tallentaa (Tallenna ja palaa edelliselle sivulle).

8. Liittymislomakkeen lähetys

Ja sitten lopuksi rasti ruutuihin ja lomakkeen lähetys. Paluupostina tulee sähköpostiin hyväksymisilmoitus ja säilyttäjännumero. Jos tiedoissa esiintyy puutteita, niitä kysytään. Jos annetut tiedot eivät noudata säilytysohjelman sääntöjä, lomake hylätään.

Sivulla on myös tietosuojailmoitus ja mahdollisuus lähettää palautetta Luonnonvarakeskuksen eläingenivaratiimille.

9. Vuosiraportointi

Säilytysohjelmassa raportoidaan eläinmääristä, kanaparven lisäämisestä ja eläinten ominaisuuksista vuosittain. Raportointi tehdään vuoden alussa, jolloin raportoidaan edellisen vuoden tilanne. Raportointi tehdään näille samoille lomakkeille, joilla myös ilmoitaudutaan uudeksi säilyttäjäksi.